



Länsstyrelsen  
Örebro län

Raoul Hjærtström  
010-2248467  
Raoul.Hjartstrom@lansstyrelsen.se

## Beslut

Datum  
2019-08-26

Diarienummer  
432-1615-2019

Askersund-Hammars församling

## Byggnadsminnesförklaring av Askersunds prästgård, Kv Prästgården 6, Storgatan 33, Askersunds kommun

### Beslut

Med stöd av 3 kap. 1 § kulturmiljölagen (1988:950), KML, förklarar Länsstyrelsen Prästgården i Askersund, Kv Prästgården 6, Storgatan 33, Askersunds kommun, för byggnadsminne.

Med stöd av 3 kap 2 § KML meddelar Länsstyrelsen samtidigt följande *skyddsbestämmelser*.

Byggnadsminnet omfattar den med skraffering markerade byggnaden på bifogade karta.

- Byggnaden får inte rivas eller flyttas
- Byggnaden får inte till sin exteriör byggas om eller på annat sätt förändras utan Länsstyrelsens tillstånd
- Det med heldragen röd linje markerade området får inte ytterligare bebyggas eller på annat sätt förändras utan Länsstyrelsens tillstånd. Området ska hållas i ett sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas
- Vård- och underhållsarbeten ska utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet ska ske med material och metoder som är anpassade till byggnadens kulturhistoriska värde.

Upplýsningar:

Länsstyrelsen lämnar råd ifråga om underhållet av byggnadsminnet.

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § KML lämna tillstånd till att byggnadsminnet ändras i strid mot skyddsbestämmelserna.

Enligt 3 kap 21 § KML gäller beslut enligt 3 kap 1 § omedelbart.

## Beskrivning av ärendet

Sedan några år har diskussioner förts mellan Länsstyrelsen och Askersund – Hammars församling, (nedan kallad Församlingen) om att förklara Prästgården som byggnadsminne. Församlingen meddelade Länsstyrelsen i skrivelse 2019-02-15, att man ställer sig positiv till att byggnadsminnesförklara Prästgården. Diskussioner har därefter förts mellan Länsstyrelsen och Församling kring lämpliga skyddsbestämmelser.

En PM har också upprättats för att tydliggöra innebörden av byggnadsminnesförklaringen, och Länsstyrelsens syn på eventuellt kommande frågor om förändring av byggnadsminnet i strid mot skyddsbestämmelserna. PM:en ingår som en bilaga i beslutet.

## Historisk bakgrund

Askersund fick stadsprivilegier år 1643. En av orsakerna var järnhanterings betydelse i området, med bl.a. ett omfattande spiksmide på landsbygden. Staden fick då den rutnätsformade stadsplan som är karakteristisk för de svenska 1600-talsstäderna. Stadsrättigheterna innebar också att Askersund blev eget pastorat med egen kyrkoherde. Den första kyrkan i staden fanns på platsen för den Gamla kyrkogården, och togs i bruk år 1651. Den var förhållandevis liten och byggd i trä. Askersund ödelades av en brand år 1776. Staden byggdes dock snart upp igen, och man följde då mönstret från 1600-talets stadsplan. Bland de första byggnaderna som uppfördes var den nya kyrkan, och de två kyrkoflyglarna. Kyrkan kunde invigas år 1780, de två kyrkoflyglarna stod klara tidigare. Den norra, stod klar 1777, året efter branden, och den södra kunde tas i bruk två år senare, år 1779. De användes som skola och fattighus. Kyrkobyggnaden uppfördes på en av de högsta punkterna i den norra delen av staden. Den byggdes i en nyklassicistisk stil, efter ritningar av arkitekten Carl Fredrik Adelcrantz. Adelcrantz var en av 1700-talets ledande profiler inom arkitektur och konst i 1700-talets Sverige, arkitekt till bl.a. Drottningholmsteatern, Kina Slott och Gustav III:s operahus. Kyrkan fick namnet Sofia Magdalena, efter Sveriges dåvarande drottning. Adelcrantz svarade också för ritningarna till kyrkoflyglarna.

Vid kyrkan, kyrkoflyglarna och kyrkogården, låg Stora gatan. Här fanns en av de viktigaste infarterna till staden, och därmed också en tullstuga. Öster om kyrkan, i norra Bergen växte en enklare träbebyggelse fram. Senare under 1800-talets inrättades en ny kyrkogård i staden, och den gamla kom gradvis att användas som en park.

## Prästgårdar

Alltsedan den tidiga medeltiden, då kristendomen etablerade sig i landet och de första kyrkorna byggdes, har det funnits särskilda bestämmelser för att bygga prästbostäder, de s.k. ecklesiastika boställsordningarna. Samtidigt som man byggde sin nya kyrka, så byggdes också en bostad för församlingsprästen – prästgården. Boställsordningarna innehöll detaljerade anvisningar för hur prästgårdarna skulle bebyggas. De senaste ecklesiastika boställsordningarna tillkom 1910 och 1932. 1910 års ecklesiastika boställsordning innebar bl.a. att prästerna skulle avlönas genom kontant ersättning och inte som tidigare med prästgården som löneförmån in natura.

Församlingar och socknar fick samma geografiska gränser och de bildade tillsammans administrativa enheter i samhället. Under tidig medeltid skapades i vårt land en struktur som levte kvar långt in i sen tid. Ett offentligt system där hanteringen av ”andliga” och ”världsliga” frågor sköttes gemensamt av socken och församling inom den gemensamma geografiska gränsen. Kyrkan fick därför tidigt en stor betydelse för samhället och samhällsutvecklingen, det gäller i synnerhet på landsbygden. Här blev prästgården med tiden en samlingsplats för sin bygd med prästfamiljen som medelpunkt. Prästerna var ofta de enda som hade högre utbildning och prästgårdarna blev därför viktiga kulturcentra. Prästgårdarna har på så vis haft en stor betydelse för det sociala livet och för hela samhällsutvecklingen i landet. Församlingsprästen hade utöver de rent kyrkliga uppgifterna också ett stort ansvar för socknens administration, främst då som ordförande i sockenstämman.

Prästgårdarnas betydelse i samhället markeras genom att de ofta är stora, välbyggda och representativa till sin karaktär. Prästgården i Askersund är här ett tydligt exempel.

## Byggnaden

År 1865, började man uppföra den nuvarande prästgården vid den gamla kyrkogårdens nordvästra hörn, mitt emot de två kyrkoflyglarna på andra sidan Storgatan. Prästgårdstomten med sin trädgård sträckte sig ursprungligen ända ner till Alsens vatten. Den har sedan minskats för att ge plats åt ny bebyggelse och nya gatusträckningar.

Grundmaterialet var en timmerstomme som flyttats till platsen. Den rikt dekorerade fasadpanelen blev klar tre år senare, år 1868. Under 1880-talet gjordes en ombyggnad, då bl.a. glasverandan mot gården byggdes. Balkongen på verandan tillkom under 1900-talets början.

Hela byggnaden har stomme av timmer, den är byggd i en och en halv våning och har sadeltak, och den står på en kraftig sockel av sten. Fasaderna är klädda med en

stående locklistpanel med profilerade locklister. De rikt dekorerade fasaderna bär tydliga drag av senempirens formspråk. De har profilerade hörnpilastrar, och andra profilerade lister och omfattningar. Takfoten markeras genom en mycket framträdande tandsnittslist. Fönsteröverstyckena framträder också med kraftigt profilerade överstycken, konsoler och stuckornamentik. Fönstren på övervåningen artikuleras också genom delvis triangelformade överstycken.

Exteriören har en väl bevarad ursprunglig karaktär. Interiören präglas dock av kontinuerliga renoveringar, ett förhållande som är vanligt bland våra prästgårdar.

## Bestämmelser som beslutet grundas på

Av 3 kap. 1 § KML framgår bl.a. att en byggnad som har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde får förklaras för byggnadsminne av länsstyrelsen. Enligt 3 kap. 2 § 1 st KML ska länsstyrelsen, när en byggnad förklaras för byggnadsminne, genom skyddsbestämmelser ange på vilket sätt byggnaden ska vårdas och underhållas samt i vilka avseenden den inte får ändras.

Enligt 3 kap. 2 § 2 st KML får föreskrifterna också innehålla bestämmelser om att ett område kring byggnaden ska hållas i sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas.

## Motivering till beslutet

Byggnaden är ett ovanligt välbevarat exempel på den rikt dekorerade träbyggnadsstil som växte fram i landet under tiden efter 1800-talets mitt. Det finns bland länets trästäder mycket få exempel på en så genomarbetad och påkostad fasadutformning inom den kategorin. Det innebär att prästgården i Askersund också har ett mycket högt byggnads- och arkitekturhistoriskt egenvärde.

Prästgårdens mycket höga kulturhistoriska värde uppmärksammades i den prästgårdsinventering som gjordes i Örebro län genom Örebro Läns Museum, år 1974. På uppdrag av Strängnäs stift upprättade Länsmuseumet förslag till skyddsbestämmelserna för Prästgården enligt 41 kap. 12 § i dåvarande kyrkolagen (1992:300). Där görs bedömningen att Prästgården och Kyrkoflyglarna ”är av omistligt kulturhistoriskt värde”. Kyrkoflyglarna ligger på kyrkotomt, och omfattas därigenom av skydd för sina kulturhistoriska värden genom bestämmelserna i kulturmiljölagen. Bestämmelserna om skydds föreskrifter för kulturhistoriskt värdefulla kyrkogårdar i kyrkolagen, upphörde att gälla i samband med relationsförändringen mellan Svenska kyrkan och staten år 2000. Det är därför – från kulturmiljövårdande synpunkt – angeläget att även prästgården får

ett fullgott skydd för sina mycket höga kulturhistoriska värden genom en byggnadsminnesförklaring.

Mot bakgrund härav finner Länsstyrelsen att Prästgården i Askersund väl fyller kraven i 3 kap. 1 § KML – ”synnerligen högt kulturhistoriskt värde” – och får förklaras för byggnadsminne.

Länsstyrelsen beslutar därför att förklara Prästgården i Askersund som byggnadsminne och meddelar samtidigt erforderliga skyddsbestämmelser.

## Information

### Du kan överklaga beslutet

Se bilaga 1.

### De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsråd Anna Olofsson med Raoul Hjærtström som föredragande.

### Så här hanterar vi dina personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa hittar du på [www.lansstyrelsen.se/dataskydd](http://www.lansstyrelsen.se/dataskydd).

### Kopia till:

Riksantikvarieämbetet, [registrator@raa.se](mailto:registrator@raa.se),

### Du kan överklaga beslutet

Om du inte är nöjd med Länsstyrelsens beslut, kan du **skriftligen** överklaga beslutet hos Förvaltningsrätten. **Observera att du ska skicka eller lämna överklagandet till Länsstyrelsen.** Detta gör du via e-post till [orebro@lansstyrelsen.se](mailto:orebro@lansstyrelsen.se) eller till postadress Länsstyrelsen i Örebro län, 701 86 Örebro. Det ska du göra därför att Länsstyrelsen måste pröva om överklagandet har kommit in i rätt tid, innan det skickas vidare till Förvaltningsrätten.

## Tiden för överklagande

Ditt överklagande måste ha kommit in till Länsstyrelsen **inom tre veckor från den dag du fick del av beslutet**. Om det kommer in senare kan överklagandet inte prövas. I ditt överklagande kan du be om att få ytterligare tid till att utveckla dina synpunkter och skälen till att du överklagar. Sedan är det förvaltningsrätten som beslutar om tiden kan förlängas eller inte.

Om den som överklagar är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet dock ha kommit in inom tre veckor från den dag då beslutet meddelades.

Ditt överklagande ska innehålla:

- vilket beslut som överklagas, beslutets datum och diarienummer
- hur du vill att beslutet ska ändras
- varför du anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt

Skriv också följande uppgifter, om du inte tidigare lämnat dem:

- personnummer
- adress till bostaden
- telefonnummer där du kan nås
- eventuellt övriga uppgifter som behövs för att man ska kunna skicka handlingar till dig

Om du har handlingar eller annat som du anser stöder din uppfattning, bör du skicka med kopior på dessa.

## Ombud

Du har rätt att anlita ett ombud för att sköta överklagandet åt dig. I så fall ska ombudet underteckna skrivelsen, bifoga en fullmakt i original från dig samt uppge sitt namn, adress och telefonnummer.



## Behöver du veta mer?

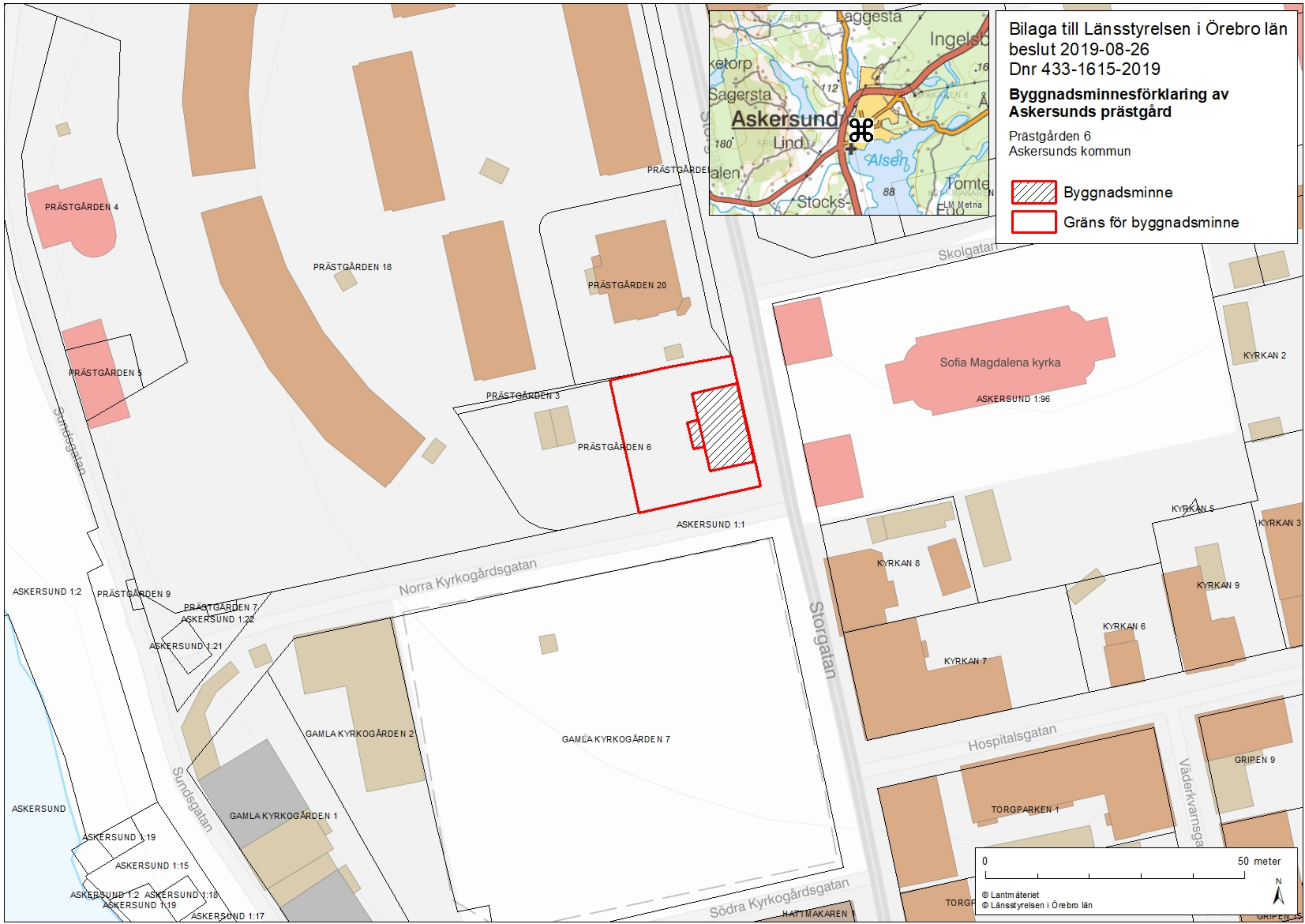
Har du ytterligare frågor kan du kontakta Länsstyrelsen på e-post till [orebro@lansstyrelsen.se](mailto:orebro@lansstyrelsen.se) eller telefon 010-224 80 00. Ange diarienummer för beslutet.

Bilaga till Länsstyrelsen i Örebro län  
beslut 2019-08-26  
Dnr 433-1615-2019

**Byggnadsminnesförklaring av  
Askersunds prästgård**


Prästgården 6  
Askersunds kommun

-  Byggnadsminne
-  Gräns för byggnadsminne



0 50 meter

© Lantmäteriet  
© Länsstyrelsen i Örebro län



## PM

### Byggnadsminnesförklaring av Prästgården i Askersund, Kv Prästgården 6, Storgatan 33, Askersunds kommun

Denna PM har upprättats för att tydliggöra innebörden av byggnadsminnesförklaringen, och Länsstyrelsens syn på eventuellt kommande frågor om förändring av byggnadsminnet i strid mot skyddsbestämmelserna.

En byggnadsminnesförklaring syftar till att skydda, vårda och utveckla kulturhistoriska värden. Kulturmiljövårdens uppdrag i samhället är inte inriktat på att betrakta kulturmiljöer som någon form av museer. Även värdefulla kulturmiljöer – som byggnadsminnen – måste kunna brukas och utvecklas, och vara till praktisk nytta för ägaren. Att bevara kulturhistoriska värden behöver inte stå i konflikt med praktiska behov. Nödvändiga förändringar kan göras så att det kulturhistoriska värdet inte minskas, om de görs på ett genomtänkt och varsamt sätt. På så sätt skapas förutsättningar för en långsiktigt hållbar förvaltning av kulturmiljön. En byggnadsminnesförklaring utesluter alltså inte framtida förändringar av byggnadsminnet. Länsstyrelsen kan alltid, med stöd av 3 kap. 14 § kulturmiljölagen, lämna tillstånd att ändra ett byggnadsminne i strid mot skyddsbestämmelserna. Det är vanligt att Länsstyrelsen lämnar sådana tillstånd. En sådan tillståndsprövning handlar oftast om en process, med inriktning på att finna en för byggnaden optimal lösning av ett funktionellt behov.

Interiören i byggnaden har förändrats genom kontinuerliga renoveringar, och saknar idag praktiskt taget all form av bevarad ursprunglig och äldre fast inredning. Skyddsbestämmelserna omfattar därför ingen del av interiören. Exteriören har i allt väsentligt bevarat sin ursprungliga karaktär. Taket har dock renoverats i sen tid och täckts med enkupiga cementpannor i en tegelröd kulör. Detaljarbetet, t.ex. plåtavtäckningar har också gjorts på ett sätt som inte är förenligt med det ursprungliga utförandet och byggnadens ålder. Det är från kulturmiljövårdande synpunkt betydelsefullt att taket – så snart tillfälle ges – åter får en täckning enkupigt rött lertegel, med en för byggnadens ålder korrekt detaljutformning.

Byggnaden uppfördes som prästgård under 1860-talet, och har använts som prästbostad fram till år 2018. Den används nu för församlingsverksamheten och innehåller arbetsplatser, mötesrum och lokaler för körövningar. En sådan användning kan leda till krav och önskemål om förändringar av olika slag, t.ex. tekniska installationer som ventilation, funktionella anpassningar för ökad fysisk tillgänglighet m.m. Det är Länsstyrelsens ambition, att – utifrån kulturmiljölagens bestämmelser – medverka till att nödvändiga förändringar och anpassningar ska kunna göras, så att byggnaden ska kunna användas och bli en tillgång för församlingens verksamhet på lång sikt.

Det kan också bli så att byggnaden i en framtid åter kommer att användas som bostad. Det kan leda till behov av att uppföra kompletterande byggnader som t.ex. garage och förråd.



Länsstyrelsen är även här beredd att medverka till att sådana behov kan tillgodoses, så att prästgården kan användas för olika funktioner på lång sikt.

2019-08-26

Raoul Hjærtström